

**ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ БАҒЫТЫ
ТВОРЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ
CREATIVE DIRECTION**

**БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ ЖӘНЕ ДИЗАЙН
ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО И ДИЗАЙН
VISUAL ARTS AND DESIGN**

FTAXP: 18.31.31.

<https://orcid.org/0000-0002-6670-2596>

<https://orcid.org/0009-0007-2529-9714>

<https://orcid.org/0009-0005-9367-4817>

Болысбаев Д.С., Бекбулатов А.Ә.*, Жақыпбекова М.Ж.

философ.ғ.к., қауым.профессор, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан
«7М02172-Өнертану» мамандығының магистранты.

М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

педагогика ғ.к., қауым.профессор, М.Әуезов атындағы ОҚЗУ, Шымкент, Қазақстан

**ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ БЕЙНЕЛЕУ ӨНЕРІ МУЗЕЙІНІҢ ҚОРЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚСТАН СУРЕТШІЛЕР ТУЫНДЫЛАРЫН ӨНЕРТАНАУШЫЛЫҚ
ТҮРҒЫДАН ТАЛДАУ**

*Автор – корреспондент: Bekbulatov1995@list.ru

Түйін. мақалада Түркістан облысы Мәдениет басқармасына қарасты «Бейнелеу өнері музейі» МКҚК-да өткен зерттеу іс-тәжірибесі жайлы және сол іс тәжірибиесінің нәтижелері сипатталады. Зерттеу іс тәжірибиесі барысында магистрант мұражайдың ішкі құрылымы, көрме ұйымдастыру үдерісі, картиналарды көрмеге экспозициялау, суретшілер мен мүсіншілер туындыларын ғылыми түрде сипаттау және реставрациялық жұмыстармен танысты. Ғимараттын басты залында «Аманат» атты көрмеде ұсынылған белгілі суретшілердің картиналары - Пономаренко Г.Г., Бараисов М., Мейірманов Р. Сынды авторлардың жұмыстарын кәсіби тұрғыдан талданады. Әр туынды тарихи негізіне байланысты, әлеуметтік, көркемдік мағынасы мен символикалық тұрғыда сараланып, өнер және индустрия, табиғат жаратылыстары мен адам арасындағы байланысқа назар аударылады. Іс-тәжірибе барысында игерген білім мен жиналған тәжірибе болашақ өнертанушыға кәсіби бағдарды нақтылап, тарихи-мәдени мұраға құрмет пен ғылыми ізденіске деген ыңталы қызығушылықты одан әрі арттырды.

Кілт сөздер: зауыт, қорғасын, өнер, мұражай, іс тәжірибе, химфарм, өнертанушы

MPHTI: 18.31.31

<https://orcid.org/0000-0002-6670-2596>

<https://orcid.org/0009-0007-2529-9714>

<https://orcid.org/0009-0005-9367-4817>

Болысбаев Д.С., Бекбулатов А.А.*, Жақыпбекова М.Ж.

к.филосос.н., ассоц.профессор, ЮКИУ им. М.Ауезова, Шымкент, Казахстан
магистрант специальности 7М02172-Искусствоведение. ЮКИУ им. М.Ауезова.

Шымкент, Казахстан

к.педагог.н., ассоц.профессор., ЮКИУ им. М.Ауезова. Шымкент, Казахстан

**ИСКУССТВОВЕДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ХУДОЖНИКОВ
КАЗАХСТАНА В ФОНДЕ МУЗЕЯ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНЫХ ИСКУССТВ
ТУРКЕСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ**

*Автор-корреспондент: Bekbulatov1995@list.ru

Аннотация. в статье рассматривается о проведенной исследовательской деятельности в ГККП «музей изобразительных искусств» Управления культуры Туркестанской области и о результатах ее практики. В ходе исследовательской практики магистрант ознакомился с внутренней структурой музея, процессом организации выставки, экспозицией картин на выставке, научной характеристикой произведений художников и скульпторов и реставрационными работами. В главном зале здания профессионально проанализированы картины известных художников - Пономаренко г. г., Бараисова М., Мейрманова Р., представленные на выставке «Аманат». Каждое произведение, связанное с его исторической основой, дифференцируется в социальном, художественном смысле и символическом контексте, уделяя особое внимание связям между искусством и промышленностью, существами природы и человеком. Знания и накопленный опыт, приобретенные в ходе практики, прояснили профессиональную ориентацию будущего искусствоведа, еще больше повысили уважение к историко-культурному наследию и интерес к научным изысканиям.

Ключевые слова: фабрика, ведущий, искусство, музей, практика, химфарм, искусствовед

IRSTI: 18.31.31

<https://orcid.org/0000-0002-6670-2596>

<https://orcid.org/0009-0007-2529-9714>

<https://orcid.org/0009-0005-9367-4817>

Bolysbaev D.S., Bekbulatov A.A.*, Dzhakipbekova M. Z.

candidate of philological sciences, professor, M.Auezov SKRU, Shymkent, Kazakhstan
master's student of specialty «7M02172-Art criticism».

M.Auezov SKRU.Shymkent, Kazakhstan

candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, M.Auezov SKRU.
Shymkent, Kazakhstan

ART HISTORICAL ANALYSIS OF THE WORKS OF ARTISTS OF KAZAKHSTAN IN THE FUND OF THE MUSEUM OF FINE ARTS OF THE TURKESTAN REGION

*Corresponding-author: Bekbulatov1995@list.ru

Annotation. This article describes the research experience of a 2nd year master's student of the magistracy Department of the specialty "Art History" Of O. K. Auezov in the state enterprise "Museum of Fine Arts" under the Department of culture of the Turkestan region and the results of this practice. During the research practice, the master's student got acquainted with the internal structure of the museum, the process of organizing exhibitions, the exposition of paintings at the exhibition, the scientific description of the works of artists and sculptors and restoration work. In the main hall of the building there is a professional analysis of the works of such authors as Ponomarenko G. G., Baraisov M., Meirmanov R., paintings by famous artists presented at the exhibition «Amanat». Each work is differentiated depending on its historical basis, social, artistic meaning and symbolic meaning, and the focus is on the relationship between art and industry, the creatures of nature and man. The knowledge gained and the experience gained during the practice clarified the professional orientation of the future art critic, further increased respect for the historical and cultural heritage and a keen interest in scientific research.

Keywords: factory, lead, Art, Museum, case practice, chimpharm, art critic.

Кіріспе

Шымкент қаласындағы М. Әуезов атындағы ОҚУда Жоғарғы білім беруден кейінгі Магистратурада оқып жүргеніме 2-жыл толып, қыркүйек айынан біздің топты өнертану мамандығының магистранттары ретінде Түркістан облысы мәдениет басқармасының «Бейнелеу өнері музейі» МКҚК-ға зерттеу іс тәжірибесі бойынша жіберді.

Сурет - 1. Бейнелеу өнері музейі

Іс тәжірибе кезінде біз мұражайдың жетекшісі Оспанов Айнабек Мынжасарұлымен кездесіп, ол кісі өзінің жүрген жолдары мен іс тәжірибесі бойынша Өнертанушы қандай болу керек?, Мұражайда өнертанушы қандай жұмыстар атқарады?, Өнертанушы мен суретшінің айырмашылығы неде? Соңымен қатар өнер тарихынан сыр шертіп, шығармашылық жолында орын алған қызықты әнгімелерімен баурап алып, басқарып отырған ұйымының осы уақытқа дейін атқарған жұмыстарымен бөлісті. Біздің топ «Экспозициялық көрме» бөлімінің меңгерушісі Бекталиева Рыскуль Искендировнадан мұражайдың тарихы жайлы көптеген ақпарат алумен қатар басқада қызметкерлерімен жақын танысып, мұражайдың ішкі жұмыстарына белсеңе кірісіп кеттік. Мұражайда картиналарды көрме залынан демонтаждау мен жаңа көрмеге музей қорынан алынып, көрме залдарының біріне ұсынылатын картиналарды эспозиция жасап, көрме залдарына монтаждаумен танысып және өнер туындыларына қалай сипаттама жазады, оларды картиналарға жабыстыру жұмыстарымен таныстық.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері

Зерттеу іс тәжірибесі кезінде мұражай қорының жұмыстарымен танысып, өткен ғасырда Шымкент қаласында негізін қалаған зауыттардың тарихы мен сол кезеңде салынып жатқан зауыттар бейнеленген картиналарға шолу ждасалды.

Осы мақсатқа жету үшін зерттеу барысында төмендегі міндеттер орындалды:

- Музейдегі Аманат көрмесіндегі картиналармен толықтай қарап шығу және олардың авторларының өмірбаяны мен картина тарихымен танысу.
- Сол кезеңдерде Шымкент қаласында орналасқан өндірістерге шолу.
- Көрмеде өнеркәсіп жайлы ілінген картиналарға өнертанаушылық тұрғыда талдау жасау.

Теориялық талдау

Материалдар мен әдістер

Мұражайдың тарихына қысқаша тоқталып өтсем, Түркістан облысы Мәдениет басқармасының Бейнелеу өнері музейі - Шымкент қаласының көрнекті мәдени нысандарының бірі. Музей қаланың орталығында, Абай атындағы саябақ аумағында орналасқан. Оның ресми ашылуы 2015 жылдың 20 ақпанында өтті. Жалпы аумағы шамамен

2 500 шаршы метрді құрайды, үш кең әрі жарық көрме залы заманауи талаптарға сай жабдықталған, мұнда өнер туындыларын сақтау мен көрерменге ұсыну үшін барлық жағдай жасалған. Музей қоры шамамен 300 өнер туындысынан тұрады. Олардың қатарында кескіндеме, графика, қолдан тоқылған гобелендер, мүсін және сәндік-қолданбалы өнер бар. Коллекцияның негізін қазақстандық суретшілердің еңбектері құрайды, сондай-ақ шетелдік шеберлердің де туындылары ұсынылған[1]. Мұражайдың тарихынан бөлек, мұражайдағы реставрация бөлімі және реставрация шеберханасының жұмысымен де бізді ұйым қызметкерлері таныстырды. Ол жердегі реставрацияға картиналар қалай жіберіледі және реставрациядан қалай картинаны қабылдап алатыны туралы, реставрациядан алдын қандай құжаттар толтырылатыны туралы бізге ақпарат берді. Реставрацияға арналған құрал жабдықтар мен өнер туындыларын зақымданудан сақтайтын арнайы сұйықтықтармен майларды көрсетті.

Эксперименттік бөлім. Мұражайдың басты көрме залында, музей қорында сақтаулы тұрған өткен ғасыр суретшілері және осы заманғы өмірден өткен суретшілердің жұмыстарынан жинақталған «Аманат» атты көрмеде біз қазақтан шыққан алғаш кәсіби суретшілердің бірі Ә. Қастеев, қазақ халқынан шыққан тұңғыш әйел суретшісі Г. Исмаилова және оның жұбайы қазақ халқына еңбегі сіңген график Е. Сидоркин соңымен қатар осы оңтүстік өңірінің тұрмыс тіршілігін жырлаған суретшілері, қазақ гобеленінің негізін қалаған тоқымашылардың туындыларымен таныстық. Сол «Аманат» атты көрмеден алған әсеріммен бөлісіп, көрмеде тұрған картиналарға болашақ өнертанушы ретінде сипаттама беріп өтсем...

«Аманат» атты көрмеде ілулі тұрған экспозициялардың бірі 1979-жылы жазылған картина, Шымкент қаласында орналасқан қорғасын зауытының көрінісі. Авторы Пономаренко Г.Г. «Қорғасын зауыты»

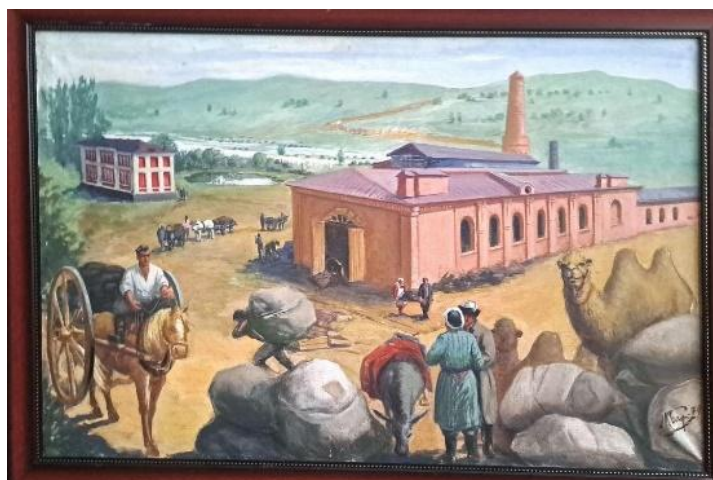
Сурет - 2. Пономаренко Г.Г. «Қорғасын зауыты» 1979ж. 78х48 см

Бұл картинада автордың шымкент қаласындағы 1979 жылы КСРО-дағы өндірілген қорғасынның 70 пайызын өндірген өндірісі қайнап тұрған заутты көреміз. Картина композициясы негізгі үш планнан тұрады. Алдыңғы планда бейнеленген жер мен топырақ шаңға бұлаңып жатқан жердің үстінен қазір ғана қорғасын тиелген ауыр жүк көлігі өтіп кеткендей әсер аламыз. Жер бейнеленген планда басымдылыққа ие болып тұрған қоңыр түсті көреміз. Қоңыр түс, тұрақтылық пен қаттылықты білдіреді, себебі ол кезде КСРО зауыттары үздіксіз және тоқыраусыз жұмыс істеп тұрған заман еді. Соңымен қатар жауыннан кейінгі су қалдықтарын бейнелеген суретші бізге, жер бетінде жайқалып тұрған бидайдың жемісіне зиян келтіріп кеткен өткінші жауын болып көрінген, соғыс жылдарының ауыр кезінде майданға жіберілген жеті оқтың біреуі осы зауыттан шыққанын еске салып тұр. Екінші планда картинаның басым бөлігін алып тұрған қорғасын зауытын

көре аламыз. Картина ішінен екі мың адамға жуық жұмысшылардың дауысы мен донна пештерінің қорғасынды балқытып жатқан ыстық темпиратураны сезінеміз. Зауыттың астыңғы бөлігінде білінер-білінбес жүк көліктері мен элэктр сымдары жүргізілген столбалардың алдында зауыттың алып болып тұрғаны байқалады. Көкке ұмтылған зауыт мұржалары өндіріс қайнап тұрғаның білдіретін қара түтіндерді атмосфераға жіберіп жатыр. Зауыттың түстік спекторына келетін болсақ, көк түсі басымдыққа ие болып тұр. Зауыт қаншама алып жақын болып көрініп тұрғаны мен, түстік преспектива заңдылығын сақтаған суретші зауыттың алыста екенің дәл көрсете алған. Үшінші планда бұлт торлаған аспан КСРО тараған соң, зауыттың ашық аспанына бұлт торлап өндірісі тоқырауға шақ қалатындығы туралы бізге болашақты болжап тұрғандай куйді сезінеміз. Алайда, 2010 жылы зауыт «Оң--түстікполиметалл ӨК» акционерлік қоғамы мен «Қазақмыс» корпорациясы және «А-мега трейдинг» жауапкершілігі шектеулі серіктестігінің үшжақты келісімі негізін-де толыққанды жұмысқа көшкен болатын. Оған «Қазақмыс» корпорациясы өндірісті ретке келті-ріп, шикізат алуға қыруар қаржы жұмсағаны да дем бергенін атап өткен жөн. Осындай маңызды келі-сім-нің арқасында Шым-кент қорғасын зауыты ара-да--ғы екі жылдан аса үзілістен кейін қайта іске қо-сылып, өндіріс ошағының қосалқы жабдықтары жаңартылып, бағалы металдардың шлактары мен мыс шликерін қайта өңдейтін газ-электрлі пештер орнатылған еді. Сондай-ақ, тепловоздар да күрделі жөндеуден өтті. Осылайша Шымқаланың мақта-нышына ай-нал--ған алып зауыттың бойына қайтадан қан жүгір-ді. Қазіргі таңда зауыттың өндірістік қуаты күн санап жақсару үстінде. Кәсіпорын қайта іске қосылған жылы 26 мың тоннадан астам С1 және С2 жұмсақ маркалы қорғасын, 72 тонна висмут, 207 кило аммоний перренатындағы рений, 37,8 кило доре балқымасындағы алтын, 18,674 тонна доре балқымасындағы күміс өндірді[2]. Сондай ақ қорғасын зауытына арнап Шымкент қаласында металлургтер паркі ашылды.

Металлургтер саябағы 1930 жылдары бой көтерген. Саябақ Қала тұрғындарын әлі де қуанытып келеді. Мұнда саябақ құрылысы кезінде отырғызылған ескі емен ағаштары өседі. Сондай-ақ мұнда және мұнда кеңестік кезеңдегі шағын сәулет нысандарын көруге болады. Саябақта бұрынғы Металлургтер сарайы - 1950 жылдардағы сәулет ескерткіші орналасқан. Бұл сталиндік империя стиліне тән элементтері бар сол дәуірдің типтік ғимараты: арка тәріздес портик, жартылай бағандар және гранитті баспалдақ. Кеңестік республикалардағы көптеген мәдениет сарайлары сияқты ол да ұлттық нақышта безендірілген. Қазір ғимаратта «Мирас» университеті орналасқан. Сондай-ақ саябақта Владимир Ильич Лениннің «жер аударылған» ескерткіші бар, ол 1998 жылы қала орталығынан осында көшірілген[3].

Көрменің тағыда бір экспозициясы ол – Барайсов М. жұмысы «Шымкент Химфарм зауыты»

Сурет - 3. Барайсов М. «Шымкент химфарм зауыты» 98х64 см

КСРО заманында салынған химия-фармацевтикалық зауыттың құрлысын бейнелеген Бараисов М. сол кездегі химфарм зауытының ең алғашқы цехтарының бейнесін қазіргі жас ұрпаққа бастапқы күйін айнытпай тарих бейнесінде қалырып отыр. Картинаға қарайтын болсақ, үш планнан тұратын композиция бір-бірі мен үйлесіп, өзінің орнын кеңеп бетінде ұтымды тапқан. Алдыңғы планда құрлысқа қажетті жүктер артқан түйелерді көреміз, немесе бұл түйелер цехтан дайын дәрі-дәрмек өнімдерін алып, КСРО ның түпкір-түпкіріне науқас адамдардың еміне арнап көшке жол тартпақшы. Екінші планда біз қазіргі замандағы алып зауыттың сол кездегі бір цехын көреміз. Қабырғасының қызғылт екенін қарап, біз цехтің қабырғасы қызыл күйдірілген кірпіштен салынғанын байқай аламыз. Бұл цех Шымкент қаласының шет жағында орналасқан соң әлі инфраструктура дамымаған қоңыр жерді көреміз. Цех манында жүрген адамдардың зауыттың болашағына сеніп, келер ұрпаққа септігін тигізіп қалайық деген ниеттерін іштей сезетіндейміз. Цехтан ары орналасқан ақ ғимарат композицияның тендігің сақтап тұр деп нақты сеніммен айта аламыз. Ең артқы планда суретші оңтүстіктің көк ашық аспаны мен шырайлы сулы табиғатын ерекше махаббатпен бейнелегенің және кәсіби түрде табиғаттың сұлулығын жеткізе алғаның көруімізге болады. Шымкент қаласындағы химия-фармацевтикалық зауыт – 1882 жылы Иванов пен Савинков көпестері ашқан әлемдегі ең алғашқы фармацевтикалық кәсіпорындарының бірі. Ең алғаш шығарылған өнім - сантонин. Кеңес дәуірі кезінде зауыт елдегі ең маңызды фармацевтикалық кәсіпорынға айналып, аты «Ф.Э. Дзержинский ат. №1 химия-фармацевтикалық зауыты» болып өзгереді. Көптеген жылдар бойы зауыт тек қана фармацевтикалық шикізат шығаруға мамандандырылып келді. Қазақстан тәуелсіздік алғаннан кейін компанияның басшылығымен «ХимфармАҚ» базасында халықаралық стандартқа сай келетін SANTO сауда маркасымен дайын дәрілік препараттарды шығаратын ірі заманауи бағдарламаны қолға алды. Республикадағы дайын дәрілік өнімдерді өндіретін жалғыз химия-фармацевтикалық зауыт болып саналатын аталмыш кәсіпорында өнімнің 200 түрі шығарылады. Компанияның республика бойынша 150-ден аса медициналық өкілдері бар. 2011 жылы Polpharma еуропалық фармацевтикалық компаниясы «Химфарм» АҚ-ның мажоритарлық акционеріне айналды. 2011 жылы жұмсақ дәрілік препараттарды өндіруге GMP сертификатын иемденді[4].

Сурет - 3. Мейірманов Р. «Жайлауда» 80х45 см

Нәтижелер мен талқылау

Бұл картиналарда адамзатпен индустрия дамуының бір көрінісі. Бұл картинаның да

композициясы алдыңғы картиналар сияқты үш паланнан тұрады. Алдыңғы планда тірі жан, адам мен жан-жануарлар яғни қойлар мен адам миңген жылқы. Алла тағаланың шебер жаратылыстары. Қой бағып жүрген шопанға алыста бейнеленген зауыт фабриканың тұрмыс-тіршілігі мен өндіріп жатқан заттары қызықты сияқты. Ол табиғатпен байланысып, жайылып жатқан қойларға көз қырын салып тұрғанымен, бар назары өндіріс қайнап жатқан зауытта екенінің байқаймыз. Көшпелі халықтың жайлап тұрмысы өзгеріп, отырықшы бола бастаған кезінің қазақ жерінде салынған зауыттар мен фабрикаларға халық жұмысқа орналасып жатқан кез көз алдымызға келеді. Бұған дәлел ретінде: Санжар Керімбайдың Қаныш және ғылыми майдан кітабінде баяндалған «түйешіден бұрғышыға» атты бөлімінде оқи аламыз. Ол жерде Қарсақбайдағы мыс өндіретін өндірісте бұрғышы мамандар мен инжинкерлер және т.б. Украина, Беларусь, Ресейден шақырылып, жаз аяқталып суық түсісімен шат ел мамандары чемодандарын жинап тайып отырған. Сол себепті өндіріс қыс бойы тоқтап отырғандықтан Қаныш Сәтпаев қарапайым түйешілерді бұрғы станоктерімен жұмыс істеуге үйретіп, өндіріске керекті мамандарды Қарсақбайдың малшыларынан жинақтағанын оқи аламыз[5] [6]. Екінші планда өндірісі қайнап мұржаларынан қара түтін аспанға атқылап бара жатқан ірі зауытты көреміз. Жоғарыда айтып өткендей, түстік перспективаның шешімімен зауыттың рені суық түстермен жазылған. Артқы планда еліміздің Әсем табиғаты мен таулары бейнеленген пейзаж.

Қорытынды

Қорытындылай келе, болашақ өнертанушы ретінде мен біздің топтың зерттеу практикасы осы Түркістан облысы Мәдениет басқармасына қарасты «Бейнелеу өнері музейі» МКҚК-да өткізгенімізге өте ризамын. Себебі, болашақ өнертанушыға керекті өте маңызды ақпараттармен көптеген мамандардың тәжірибелік кеңестерін алып қана қоймай, музей ішіндегі қарбалас тіршілікке ат салысып, мұражай қорының картиналарымен танысып, көрмені экспозициялап және көрме залдарына картиналарды іліп оларды іс шараға дайындадық, сонымен қатар теория мен практиканың түйіскен жері екенін аңғардық. Ұйым қызметкерлерімен етеңе араласып, алдыңғы ардагер өнертанушылар, экскурсоводтар, суретшілермен танысып болашақ мамандығымыз жайлы терең зерттеу жүргіздік. Мұражай жетекшісі Оспанов Айнабек ағайын және «Экспозициялық көрме» бөлімінің меңгерушісі Бекталиева Рыскуль Искендіровна жетекшілігімен өткен іс тәжірибе қызықты әрі естеліктерге толы болып өтті. Мұражайдың бас көрме залында ұсынылған «Аманат» көрмесінен ерекше әсер алып, кесіндемеші ретінде де өзіме көптеген картина жазу идеялары мен әдіс тәсілдерімен таныстым. Бұл көрмеде біз Қазақстан суретшілерінің кеңестік заманғағы көз-қарастары мен және ұлттық идеология сол кезеңде қандай болғандығы мен таныстық. Әр туынды өзінің авторының не айтқысы келгені туралы баяндап тұр. Көрмеде Пономаренко Г.Г.-ның «Қорғасын зауыты» мен Барайсов М.-нің «Шымкент химфарм зауыты» картиналарынан басқада суретшілердің қызықты әрі тарихқа толы, қазақ даласы және оңтүстік өңірінен сыр шертетін туындармен таныса аласыздар.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оңтүстік Қазақстан облысы Мәдениет басқармасының Бейнелеу өнері музейі, <https://ticketon.kz/> Мынау сілтемеде: <https://ticketon.kz/kz/shymkent/event/muzey-izobrazitelnogo-iskusstva-upravleniya-kultury>
2. Шымкент қорғасын зауыты, Деректер мына мақаладан алынған; Мадали Найманбаев, История Чимкентского свинцового завода апрель 2010 года PS. Некоторые сведения из этой статьи в 2011 году были включены в книгу «История цветной металлургии Казахстана», Алматы, изд-во «Торт Борі», - 563 с. Мынау сілтемеде: https://kk.wikipedia.org/wiki/Шымкент_қорғасын_зауыты 07 мамыр 2022ж.

3. Автор: Мухатжанова Жанна, Парк металлургов, <https://welcome.kz/ru/info> Мынау сілтемеде: <https://welcome.kz/ru/info-cities/shymkent/park-metallurgov> 3 қыркүйек 2024ж.

4. Шымкент химия-фармацевтикалық зауыты, <https://kk.wikipedia.org/w> Мынау сілтемеде: https://kk.wikipedia.org/wiki/Шымкент_химия-фармацевтикалық_зауыты 18 қараша 2013ж.

5. Керімбай С., Нәби Ә.: Қаныш және Ғылыми майдан 2024г, ISBN9786018117923 Количество страниц 456

6. Бегалина Ж., «Қаныш және ғылыми майдан» . 4-бөлім. Түйешіден бұрғышыға. Аштық пен азап. Қайсар команда. Деректер мына кітаптан алынған: Керімбай С., Нәби Ә.: Қаныш және Ғылыми майдан 2024г, ISBN9786018117923 Количество страниц 456 Мынау сілтемеде: https://youtu.be/1_kQoizOkkw 7 қараша 2024ж.

Referens liste:

1. Museum of Fine Arts of the Department of culture of South Kazakhstan region, <https://ticketon.kz/> on this link: <https://ticketon.kz/kz/shymkent/event/muzey-izobrazitelnogo-iskusstva-upravleniya-kultury>

2. Shymkent lead plant, data are taken from this article; madali Naimanbayev, history of the Chimkent mining plant April 2010 PS. Certain countries from this article in 2011 were included in the book "history of color metallurgy of Kazakhstan", Almaty, izd-in "cake Bori", - 563 pages. https://kk.wikipedia.org/wiki/Шымкент_қорғасын_зауыты May 07, 2022

3. Author: Mukhatzhanova Zhanna, Park metallurgov, <https://welcome.kz/ru/info> here is the link: <https://welcome.kz/ru/info-cities/shymkent/park-metallurgov> September 3, 2024

4. Shymkent chemical and pharmaceutical plant, <https://kk.wikipedia.org/> w here is the link: https://kk.wikipedia.org/wiki/Шымкент_химия-фармацевтикалық_зауыты November 18, 2013

5. Kerimbay S., Nabi A.: Kanysh and the scientific front 2024g, ISBN9786018117923 Collective page 456

6. Begalina zh., "Kanysh and the scientific front". Part 4. From camel to driller. Hunger and suffering. A tenacious team. The data are taken from the following book: Kerimbay S., Nabi A.: Kanysh and the scientific front 2024g, ISBN9786018117923 Kolichestvo page 456 in the following link: https://youtu.be/1_kQoizOkkw November 7, 2024

жауапты автор туралы мәлімет (толық аты жөні, жұмыс орны, телефон, электрондық поштасы) Бекбулатов Атабек Әлібекұлы - «7М02172-Өнертану» мамандығының 2-курс магистранты, «Бейнелеу өнері және дизайн» кафедрасы, 8-705-622–23–63. Bekbulatov1995@list.ru